

עיקר וטפל – ברכה אחרונה

1. רש"י מסכת ברכות דף מא עמוד ב

פת הבאה בכסנין - לאחר אכילה וברכת המזון היו רגילים להביא כיסנין. והן קליות, לפי שיפין ללב כדאמרינן בעלמא (עירובין כ"ט ב) הני כיסני דמעלו לליבא, ומביאין עמהן פת שנלושה עם תבלין כעין אובליאי"ש + עוגות, מטעמים + שלנו, ויש שעושים אותן כמין צפורים ואילנות ואוכלין מהן דבר מועט, ומתוך שנותרים בה תבלין הרבה ואגוזים ושקדים ומאכלה מועט - לא הטעינה ברכה מעין שלש, מידי דהוה אפת אורז ודוחן, דאמרינן בפרקין (ברכות/ דף ל"ז ע"ב) בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ולא כלום

2. תוספות ברכות מא עמ' ב

ופי' רש"י אפי' אם אכל מהן אחר בהמ"ז קאמר ולא נהירא חדא דאמרי' לעיל כל שיש בו מחמשת המינין צריך ברכה מעין שלש

3. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רח

סעיף ב - ב א >ב< חמשת מיני דגן (ג) ב ששלקן (ד) או [ב] כתשן ועשה מהם תבשיל, כגון מעשה קדירה (ה) הרפופת וגרש כרמל (ו) ודייסא, >ג< אפילו עירב עמהם דבש (ז) הרבה יותר מהם או מינים אחרים הרבה יותר מהם, מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף על המחיה

סעיף ט - עירב קמח [יב] דוחן ושאר מיני קטניות עם קמח של חמשת מיני דגן ובשלו בקדירה, (מא) מברך יד בורא מיני מזונות * ועל המחיה; * ואם עשה ממנו פת, (מב) מברך המוציא * וברכת המזון; ודוקא שיש באותו קמח מחמשת מינים כדי שיאכל ממנו כזית דגן (מג) בכדי אכילת פרס, טו אבל אם אין בו זה השיעור מחמשת המינים, * אינו מברך לבסוף ברכת המזון, אלא (מד) בתחלה >יב< מברך המוציא כיון שיש בו (מה) טעם דגן אף על פי שאין בו כזית בכדי אכילת פרס, (מו) ולבסוף (מז) על המחיה; ואם בשלו * (מח) בקדירה, * (מט) מברך תחלה בורא מיני מזונות * ואחריו בורא נפשות

4. מגן אברהם סימן רח ס"ק טו

ומיהו אם לא עירבו עם קמח רק עם שאר מינים מברך במ"מ ועל המחיה אפילו ליכא בכא"פ כמ"ש בס"ב

5. משנה ברורה סימן רח ס"ק מח

מח) בקדירה - ר"ל ולא היה בהקמח של מיני דגן כזית בכדי אכילת פרס [או שהיה בהקמח כשיעור והוא לא אכל עד שיעור כזית וכנ"ל באות הקודם] דאף דבתחלה מברך במ"מ וכנ"ל בס"ב אבל על המחיה אינו יכול לברך אלא על שיעור כזית דגן וע"כ מברך רק ברכת בנ"ר בשביל יתר המינים המעוררים/המעורבים/ בתבשיל זה. ועיין בביאור הלכה שביארנו דלא דוקא תערובות קמח בקמח דאינו מנכר כ"כ המיני דגן דה"ה אם עירב ה' מיני דגן עם דבש ותבלין או שאר מינים וכה"ה דס"ב הנ"ל [מח] ג"כ בעינן שיהא מהחמשה מיני דגן כזית בכדי א"פ ואי לא"ה אינו מברך ברכה אחרונה אלא בנ"ר [מט] וע"כ מיני [גרופין] מה' מיני דגן שמבשל עם בולבע"ס וקטניות וכיו"ב אין לברך לבסוף על המחיה אלא דוקא כשאכל מהמיני דגן כזית בכדי אכילת פרס. ומ"מ לענין פת כיסנין שמעורב בתבלין הרבה [כגון צוקע"ר לעק"ר] נוהגין העולם לברך עליו לבסוף על המחיה כשיש בו כזית אף שבמין דגן לבדו שנמצא בו אין בו שיעור כזית ואולי שטעמם מפני שהתבלין בא להכשיר את האוכל מצטרף עם האוכל גופא לשיעור וכדאיתא כעין זה במ"א סימן ר"י. ולכתחלה טוב לזהר לשער שיהיה בהקמח שיעור כזית.